

יצחק רבאל בעת נאומו במס'בח ההלל, בו אירעה פליטת-הפה שהרעישה את המדינה

על בשרו שמעון קירשנבויס, מורה באחד מבתי-הספר הממלכתיים-דתיים.

★ ★ ★

לפני כעין קירשנבויס הוא בעל 15 שנות ותק בהוראה, כמעט כולן בורם הממלכתי דתי. בין השאר היה מנהל בתי-הספר הממלכתיים-דתיים במושב אשכול וצלפון. בשנת 1962 מונה למורה בבית-הספר הממלכתי-דתי המאיר בירושלים. אולם מלבד השקפתו הדתית, והכשרתו הפדגוגית, יש לקירשנבויס גם דעות פוליטיות. דעות אלה דפפו את מועמדותו לתעידה ה-21 של הסתדרות המורים, שנערכה ביוני 1962, כנציג תנועת-החרות. מאז החלו צרותיו. סגן-המנהל של בית-הספר המאיר, יוסף וינגרד, שהיה אחד מראשי ארגון המורים הדתיים, הציע לו להסיר את מועמדותו. קירשנבויס סירב. "החניון הדתי יודע להסיק מסקנות!" הבטיח לו סגן-המנהל.

קירשנבויס הוסיף חטא מפלגתי על פשע, כאשר הירשה לעצמו לקרוא בחדר-המורים של בית-הספר, את העתון חרות. המפקח על בית-הספר המאיר, אברהם זלקין, תפס אותו פעם בקלקלתו. "כיצד אינך מתבייש לקרוא את חרות, בהיותך מורה בבית-ספר ממלכתי דתי?" שאל המפקח. מטעמים פדגוגיים ברורים. קירשנבויס הוכיח בעליל את א-התאמתו לאותה רוח פדגוגית, בהשיבו כי זכותו לקרוא בעתון שהוא חפץ, ואין זה מעניינו של המפקח להתערב. מאותו רגע חללו השניים להחליף מילה אחת. אבל בסוף שנת 1962 קיבל המורה התראה מהמנהל הכללי של משרד-החינוך, בקשר לטיב עבודתו. וזאת, אחרי שבמשך 12 שנה לא היו טענות נגד עבודתו.

סוף הסיפור לא יכול היה להיות מוטל בספק: בסוף שנת-הלימודים האחרונה קיבל קירשנבויס — אחרי בירורים וטענות — הודעה ממשרד-החינוך כי הוא מפוטר. הוא מיהר לפנות לבית-הדין הגבוה לצדק, והצליח להשיג צו-על-תנאי נגד משרד-החינוך. טענתו: דרישת האגף הדתי במשרד-החינוך והתערבות לפטר יסודה במניעים פסולים, ובנימוקים שאינם קשורים בכושרו, כמורה, אלא בשיקולים מפלגתיים בלבד.

אך עסקני-החינוך של המפד"ל לא התרגשו. שכן בחוק-המדינה כתוב, שחור על גבי לבן (סעיף 18 של חוק חינוך ממלכתי תשי"ג): "המועצה רשאית לפסול, מטעמים דתיים בלבד, מינויו או המשכת שירותו של מנהל או מפקח או מורה במוסד חינוך ממלכתי-דתי". סעיף זה פוגע בעיקרון של זכות-העבודה ללא תלות בהשקפה פוליטית או השקפת-עולם, סותר את ההבטחה לחופש-המצפון הכלולה במגילת-ההצמאות, מנוגד לתקשי"ר עובדי המדינה המתנה בחירת עובדים על-פי שיקולים מקצועיים בלבד. מכיון שרובם המכריע של חברי אותה מועצה לחינוך ממלכתי-דתי נתון להשפעת המפד"ל, קל לו להחליט כי מי שפסול מטעמי המפד"ל פסול, בעצם, מטעמים דתיים, ולכן מותר לפטר. לבל תינתן דריסת רגל למפלגה אחרת בתוך החממה העניקית, בה מגדלת המפלגה הדתית-לאומית את בוחרי המחיר, ועורכת להם שיטת-מוח מפלגתית במשך שמונה רצופות, על חשבון משלם המיסים.

כסף — כן! פיקוח — לא!

א בכי חזק חינוך ממלכתי-דתי אינו סוף-פסוק בכיבוש החינוך. המפד"ל סחטה במרוצת-השנים הישגים עצומים שאינם כתובים בשום חוק. בראש וראשונה בשטח הישיבות. האורח החילוני סבור כי בחוריישיבה זכאים רק לשיחורר משירות צבאי. זו טעות. הם זכאים באותו זמן גם לנתח שמן מכספיה-הממשלה.

התפאר לפני שבועיים שר-הדתות זרח ורהפטיג: "עד קום המדינה לא היה הציבור גורם בהחזקת ישיבות, ולא תרם כלום להקמתן. הכל בא מחו"ל. הרב מאיר ברלין ז"ל, כשהקים את מפעל התורה, הלך לרשויות מקומיות לבקש את השתתפותן — נסיון של הצלחה. עם קום מדינת-ישראל, התקציב של המדינה נעשה יותר ויותר גורם להחזקת הישיבות. אבל עדיין נמצאים בראשית הדרך."

משרד-הדתות הקציב, בשנה החולפת, 1.5 מיליון ל"י לישיבות. לפני שלוש שנים היתה הקצבה חצי-מיליון לירות, ושאיפת שר-הדתות היא להמשיך ולהגדיל את הסכום. מדרבנת אותו העובדה, כי לפני שהוא נתמנה שר-הדתות לא גדל תקציב המשרד לישיבות — "וחסר לנו הגידול של שלוש שנים."

מלבד ורהפטיג מוזימים גם שר-העוד ושר-הפנים כסף לישיבות — למעלה ממיליון לירות בשנה החולפת. אבל אין דבר שעסקני הכפיה הדתית שונאים יותר מן הסטטוס קוו. הם דרשו יותר ויותר. סיפר ורהפטיג: "נפגשתי עם שר-האוצר והוא אמר — טוב. בתקציב הבא ננסה לעשות שינוי ראדיקאלי. הדרישה שלי היא שהמדינה תיכנס להחזקת הישיבות בצורה מוחשית, ממשית, ולא רק כתומכת. אני חושב שאנחנו צריכים להיעזר בשלב ראשון לקצב, שהמדינה תחזיק בישיבות לפחות בשלוש שליש של התקציב."

התקציב בשנה האחרונה היה 25 מיליון לירות. המשך השר, בצניעות האופיינית למלחמת העסקנים הדתיים: "הדרישה שלנו צריכה בעצם להרחיק-לכת. שבכלל המדינה תחזיק אותן כולן."

במושגים הקואליציוניים המקובלים, אפשר להניח בוודאות, שאם תהיה המפד"ל שותפת עם מפא"י בממשלה הבאה, יקצה שר-האוצר פינחס ספיר 8.3 מיליון לירות להחזקת הישיבות. בעוד משכר או שניים יגיע הסכום ל-25 מיליון ל"י, ויתקבל העיקרון שהמדינה צריכה לכסות את כל תקציב-הישיבות. אם יגדל פעם ל-60 או 100 מיליון ל"י לשנה, גם אז תכסה אותו הממשלה. וזאת, שעה שאורה הרוצה לשלוח את בנו לבית-ספר תיכון חייב להוציע דם, או לחתך על חינוכו, גם אם הבן הוא גאון.

אבל לא זאת השערוריה הגדולה ביותר. זו טמונה בתשובתו של ורהפטיג לשאלה הבאה: "האם התמיכה הזאת ניתנת ללא כל תנאים? ישנן ישיבות שהממשלה תומכת בהן, והן אינן תומכות במדינה. יש ישיבות כאלה שאף מסייגות מהמדינה. האם לא היה רצוי שמשרד-הדתות יתנה את התמיכה הזאת במידה מסוימת בכך שבחוריישיבה יתגייסו לאיזה שירות לאומי כלשהו, כגון מורים ומדריכים בישיבה-הספר ועירות-הפיתוח?"

אין זו שאלה פרובוקטיבית של אורח חילוני. היא הוצגה לשר על-ידי חבר רשום של המפד"ל, איש מערכת הצופה משה גלדאי. וכך השיב שר-הדתות של ממשלת-ישראל: "הממשלה תומכת בישיבות ללא כל תנאים. משרד-הדתות אינו מתערב בתוכנית-הלימודים ולא בסידורי-הלימודים. הוא רק מפקח על כך, שהתמיכה יהיו נכונות בקשר למספרם של בני-הישיבות. בקשר לסדרים ההיגייניים וכדומה. מדוע? מפני ששיבה, בדרך כלל, אינה סובלת התערבות מן החוץ."

כסף של משלם-המיסים — כן. התערבות ופיקוח — חלילה! אפילו חבר מערכת היומון של המפד"ל לא השלים עם התשובה של ורהפטיג. הוא המשיך להקשות: "אינני מתכוון שהממלה, משרד-הדתות, יתערבו בתוכנית-החינוך. אבל שהישיבות יתנו איזה שהוא שירות למדינה?"

השיב השר: "לא. השיטה של משרד-הדתות היא לא להתערב בכך. אנחנו לא שואלים אם הם לומדים עברית או אידיש, אם הולכים לצבא או לא הולכים לצבא." כלומר, משלם-המיסים החילוני משלם מכיסו כדי לאפשר לבחוריישיבה מסוימים לא רק ללמוד על חשבונה, אלא גם לפרנסם בשנות השתמטותם מן הצבא. מה עושים כל בוגרי-הישיבות האלה? "אני חושב שעצם העניין של המדינה, כלומר הסדר הבעיות של הדת וסירפוק צרכים דתיים על-ידי המדינה, בתידין, משרות רבניות, כל זה פתח אופקים ומפעלים תרבותיים רבים לבוגרי-ישיבות. יש לנו מחסור בכוחות תורניים..."

מחסור, כי הסטטוס קוו הכוזב אינו סטטוס קוו. הוא בסיס להרחבה מתמדת של תחולת הכפיה הדתית על חיי המדינה. בסיס להגדלה מתמדת של צבא-המשגיחים, המגיע כיום ליותר מ-3000. בסיס לניפוח תקציבי השירותים הדתיים, על חשבון האזרח, כדי לקלוט מיספר רב יותר של עסקני המפלגות הדתיות. מיספר לדוגמא: בקום המדינה, עת חתם דויד בן-גוריון על המיסרון שהיווה בסיס לסטטוס קוו הדתי, היו במדינה 13 מועצות דתיות. כיום מגיע מספרן ל-185. בשנה שעברה שילמו לעובדיהן 5.2 מיליון ל"י. שליש מכסף זה שולם על-ידי הממשלה, ושני שלישים על-ידי הרשויות המקומיות.

כלל ידוע הוא, כי רשות מקומית, המגדילה את תקציב המועצה הדתית שלה, זוכה ליחס אהוד ממשרד-הפנים המפד"לי. מכיון שמשרד-הפנים הוא בעל סמכויות מכריעות בעניינים מוניציפאליים, מגדילות הרשויות המקומיות בהתמדה את תקציבי המועצות הדתיות.

התקציב גדל, ועימו התיאבון

א ידול התיאבון לתקציבים הוא תוצאה ישירה מגידול התיאבון לחוקי-כפיה חדשים. ככל שעסקני-הדת מצליחים להעביר חוקים נוספים, המוסרים לידיהם חלק נוסף מחיי הפרט ומחרותו, הם ממהרים לתרגם את החוק למונחים של תקציבים ומנגנון. השיטה הפשוטה: ברגע שהם מצליחים לסחוט ויתור כלשהו, הם מצהירים כי זהו רק שלב ראשון ומציעים תביעה נוספת, באתו שטח.

למשל: אחד החוקים הראשונים שנתקבלו במדינת-ישראל הוא פקודת מאכל כשר לחיילים חש"ט (1948). חוק זה בא להגשים את הבטחת הסטטוס קוו המקורי, כי "יש לאחוז בכל האמצעים הדרושים למען הבטיחה, שבכל מיטבח ממלכתי המכחל ליהודים יהיה מאכל כשר". מאז צעדה הכפיה הדתית צעדי-ענק בשטח זה. ברגע זה מונחת הצעת-חוק לשמירת הכשרות, אשר כבר עברה קריאה ראשונה בכנסת. היא באה אחרי ההישג הדתי, שאסר הקמת מיטבח לא-כשר באוניה שלום. היא גם נועדה לסתום את הפירצות שהשאיר חוק איסור גידול חזיר תשכ"ב (1962). הכולל בין השאר פיסקה זו: "המפקח יורה על השמדתם של החזירים באחת הדרכים להלן: שריפה, קבורה בארמה, הטבעה בימ, העברתם להונת חיות ועופות בני-חיות ציבוריים."

כלל חוקי-הכפיה האלה לא היה זכר בסטטוס קוו המקורי. כשם שלא היה זכר לחוקי-השבת שהמפד"ל נשבעה להעביר בכנסת השישית.